

Szczecin, dn. 05.06.2023 r.

prof. dr hab. Ewa Frąckiewicz
Instytut Zarządzania
Uniwersytet Szczeciński

Recenzja

osiągnięć naukowych dr Adriany Paliwody-Matiolańskiej
w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego
w dziedzinie nauk społecznych dyscyplinie nauk o zarządzaniu i jakości

Uwagi wstępne

Podstawą oceny jest pismo Prorektora ds. Nauki Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, pana prof. dr. hab. Pawła Luli z dn. 27.03.2023 r. informujące o powierzeniu mi funkcji recenzenta przez Radę Dyscypliny Nauki o Zarządzaniu i Jakości Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie w postępowaniu habilitacyjnym pani dr Adriany Paliwody-Matiolańskiej.

Podstawą prawną sporządzenia recenzji jest Ustawa z dn. 20 lipca 2018 roku *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* wskazująca na trzy kryteria oceny (art. 219):

1. posiadanie stopnia doktora,
2. posiadanie w dorobku osiągnięcia naukowego albo artystycznego, stanowiącego znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny, w tym co najmniej 1 monografię naukową wydaną przez wydawnictwo ujęte w rozporządzeniu ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego lub 1 cykl powiązanych tematycznie artykułów naukowych (...) lub 1 zrealizowane oryginalne osiągnięcie projektowe, konstrukcyjne, technologiczne lub artystyczne,
3. wykazanie się istotną aktywnością naukową albo artystyczną realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej.

Podstawą merytoryczną recenzji jest dokumentacja przygotowana przez Habilitantkę zawierająca: monografię stanowiącą główne osiągnięcie, autoreferat i wykaz dorobku habilitacyjnego (w jęz. polskim i angielskim), oświadczenia współautorów publikacji, kopie publikacji, które ukazały się po roku uzyskania stopnia doktora (z podziałem na monografie, czasopisma i rozdziały w monografiach), raport bibliometryczny oraz dokumenty poświadczające uzyskanie stopnia doktora, ukończone szkolenia i realizacje projektów na rzecz interesariuszy zewnętrznych. Dokumentacja jest kompletna i przygotowana bardzo starannie.

Sylwetka Habilitantki

Dr Adriana Paliwoda-Matiolańska jest absolwentką Wydziału Ekonomii Akademii Ekonomicznej w Krakowie. Pracę doktorską na temat społecznej odpowiedzialności w kształtowaniu rozwoju przedsiębiorstwa obroniła w 2007 roku pod kierunkiem promotora prof. dr hab. Halina Piekarz, prof. AE. Tym samym spełnia pierwszy warunek ubiegania się o stopień doktora habilitowanego.

Na podkreślenie zasługuje aktywność Habilitantki w zakresie doskonalenia umiejętności zawodowych jako wykładowcy. Ukończyła 6 szkoleń o charakterze pedagogicznym, trenerskim, w tym tutoring, w Polsce i za granicą w ramach międzynarodowych projektów.

Dr Adriana Paliwoda-Matiolańska jest pracownikiem Katedry Handlu i Instytucji Rynkowych Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie. Przez 9 lat, po ukończeniu studiów, pracowała jako asystent, a następnie adiunkt, w Wyższej Szkole Biznesu – National-Louis University w Nowym Sączu. Dr Adriana Paliwoda-Matiolańska odbyła 8 staży o charakterze naukowo-dydaktycznym (6-28 dni), podczas których prowadziła zajęcia w jęz. angielskim (brak inf. nt. ich tematów).

Na korzyść Habilitantki z pewnością przemawia jej zaangażowanie na rzecz współpracy nauki z biznesem.

W latach 2007–2016 uczestniczyła w pięciu konferencjach i kongresach gospodarczych (Katowice, Poznań, Warszawa). Posiada bardzo bogate doświadczenia jako szkoleniowiec i coach dla polskich i holenderskich menedżerów (11 projektów realizowanych w latach 2018-

2021). Współpracowała przy opracowaniu kodeksów etycznych w gminach powiatu nowosądeckiego i projekcie dydaktycznym finansowanym ze środków EFS.

W latach 2011-2013 była członkiem Rady Ekspertów w konkursie *Liderzy odpowiedzialnego biznesu* organizowanego przez Pracodawców RP. W 2017 była członkiem kapituły konkursu *Lider odpowiedzialnego i zrównoważonego rozwoju*, organizowanego przez dziennik Rzeczpospolita. W latach 2017-2021 współpracowała z Konsulem Honorowym Polski w Holandii w obszarze promocji dziedzictwa kulturowego i osiągnięć społeczno-gospodarczych Polski. Wykonała ekspertyzę zw. z wystawą zw. m.in. z zagadnieniami zarządzania i zachowań klientów dla Muzeum Krakowa.

W 2011 roku uczestniczyła w zespole organizującym konferencję naukową na macierzystej uczelni nt. społecznej odpowiedzialności handlu.

Podsumowując tę część oceny stwierdzam, że aktywność zawodowa dr Adriany Paliwody-Matiolańskiej jest bardzo dobra, a współpraca z biznesem wyróżniająca.

Ocena podstawowego osiągnięcia naukowego

Habilitantka jako podstawowe osiągnięcie wskazała autorską monografię: *Decorum. Instytucjonalizacja koncepcji zrównoważonego rozwoju w przedsiębiorstwach branży paliwowo-energetycznej – perspektywa komunikacyjna*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków 2022. Recenzentami byli: dr hab. Maria Nowina Konopka, prof. UJ oraz dr hab. Natalia Potoczek, prof. INE PAN.

Monografia ma poprawną budowę, zawierającą logiczny wywód poczynający od zagadnień związanych z wieloaspektowością pojęcia i praktyki zrównoważonego rozwoju, poprzez teorię instytucjonalną w odniesieniu do zrównoważonego rozwoju, charakterystykę branży paliwowo-energetycznej po krytyczną ocenę polityki komunikacyjnej przedsiębiorstw wybranej branży w jednym z mediów społecznościowych. Jest to pracą interdyscyplinarną. Osadza się w naukach o zarządzaniu i jakości, jednak Autorka sięgnęła także po prace z zakresu filozofii, socjologii, nauk o komunikacji i mediach jak i z bardziej „odległych” dyscyplin tj. nauk o Ziemi, biologii i geografii. Tak szerokie podejście do problematyki zdiagnozowania i oceny związku między instytucjonalizacją idei zrównoważonego rozwoju a polityką

komunikacyjną organizacji świadczy z jednej strony o naukowej dojrzałości Habilitantki a z drugiej o jej dociekliwości i otwartości.

Tematyka i obszar badawczy uznają za bardzo aktualne i trafne. Przemawiają za tym: rosnące oczekiwania wobec firm w zakresie podejmowania działań na rzecz środowiska naturalnego i otoczenia społecznego, negatywny wpływ branży paliwowo-energetycznej na jakość środowiska naturalnego, potrzeba prowadzenia rzeczowego i transparentnego dialogu ze społeczeństwem. Jak słusznie podkreśla Habilitantka, w naukach o zarządzaniu ujawnił się tym samym paradoks polegający na przeciwstawianiu sobie aspektów ekonomicznych i społecznej odpowiedzialności. Jej zdaniem kluczem do zrozumienia, w jaki sposób organizacje radzą sobie ze sprzecznymi wymaganiami ekonomicznymi, ekologicznymi i społecznymi jest oparcie się na teorii instytucjonalnej. Tym samym Autorka trafnie zidentyfikowała lukę badawczą i przedstawiła silną argumentację uzasadniającą podjęcie badań i osadzenie ich wyników w dorobku nauk o zarządzaniu i jakości.

Cel pracy stanowi opis i charakterystyka procesów instytucjonalizacji koncepcji zrównoważonego rozwoju z perspektywy komunikacyjnej na przykładzie branży paliwowo-energetycznej. Został on osiągnięty.

Sformułowano 4 pytania badawcze (błędnie nazwane celami szczegółowymi), które odnoszą się odpowiednio do pojęcia przyrody i relacji człowiek-środowisko naturalne vs. koncepcja zrównoważonego rozwoju w ogóle i w odniesieniu do wybranej branży; sposobu integracji wymiarów zrównoważonego rozwoju w systemach zarządzania w ujęciu teorii instytucjonalnej; współtworzenia procesów instytucjonalizacji koncepcji zrównoważonego rozwoju przez procesy komunikacyjne; sposobu przedstawiania tych procesów w komunikacji organizacyjnej przedsiębiorstw wybranej branży, głównie poprzez media społecznościowe. Treść pracy zawiera odpowiedzi na wszystkie te pytania.

Zasadniczą część monografii ujęto w trzy rozdziały.

Rozdział pierwszy koncentruje się na źródłach koncepcji zrównoważonego rozwoju z perspektywy naukowej i praktyki, w ujęciu kształtowania się uwarunkowań polityczno-prawnych i gospodarczych. Wiele miejsca Autorka poświęca ewolucji postrzegania przyrody przez człowieka, co ma fundamentalne znaczenie dla zrozumienia sposobu korzystania z jej zasobów. Słusznie przedstawia zarówno stanowiska badaczy-zwolenników włączania etyki środowiskowej i polityki społecznej w strategię rozwoju organizacji jak i krytyków takiego

podejścia. W efekcie identyfikuje konwencjonalne podejście do zrównoważonego rozwoju oraz symboliczne, w którym priorytetową rolę odgrywa komunikacja stanowiąca główny nurt rozważań Habilitantki.

Habilitantka zwraca uwagę, że kontrola narracji ze strony dużych przedsiębiorstw skutkuje jednak do amoralności systemów zrównoważonego zarządzania, co prowadzi jedynie do symbolicznych aktywności i zarządzania wrażeniami, a w efekcie ukierunkowania uwagi opinii tylko na wybrane, korzystne dla danej organizacji aspekty. Stąd też analiza i ocena faktycznych działań jest trudna, a ujawnianie ich pełnego spectrum wiąże się z ukazaniem rozbieżności między deklarowanym w przekazach a rzeczywistym zaangażowaniem firm w realizację koncepcji zrównoważonego rozwoju.

Druga część pracy dotyczy wpływu struktury instytucjonalnej na środowisko gospodarcze, społeczne i naturalne. W oparciu o literaturę Autorka prezentuje różne perspektywy odnoszące się do definicji instytucji jako reguł funkcjonowania organizacji w otoczeniu, instytucjonalizacji jako procesu i własności. Przyjmuje stanowisko, że to uwarunkowania instytucjonalne determinują rozwój danego społeczeństwa w sposób długofalowy, który ze swojej natury powinien być bardziej pożądanym niż krótkofalowe działania poszczególnych organizacji, w szczególności nastawionych na zysk. Uwypukla, słusznie, skłonność organizacji do komunikowania swoich działań odpowiadających społecznym oczekiwaniom jedynie celem uzyskania legitymizacji interesariuszy zewnętrznych. W konsekwencji Autorka przedstawia zjawisko rozwarstwienia jako dychotomię między procesami wewnętrznymi a zewnętrznymi naciskami ze strony ruchów społecznych, związków zawodowych, ngo'sów i in. Na tym tle swoje rozważania kieruje w stronę wymiaru komunikacyjnego działania instytucji i procesów instytucjonalizacji, w których kluczową rolę pełni ich interpretacja.

Przeprowadzone w tej części badania literaturowe skłoniły Habilitantkę do sformułowania ważnej tezy, iż *praktyka zrównoważonego zarządzania skupia się bardziej na symbolice oraz ceremonialnej komunikacji, która odnosi się w większym stopniu do wyidealizowanego wizerunku* (zabrakło odniesienia w stosunku do czego). Co więcej, firmy raczej bezwiednie naśladują siebie nawzajem w strategii komunikacyjnej, uznając to za skuteczny sposób przekonania otoczenia cd. swoich intencji. To z kolei prowadzi, zdaniem Habilitantki, do hipokryzji odzwierciedlonej w sposobie komunikacji, która ukrywa

rzeczywiste działania. W sytuacji sprzecznych wyzwań i sprzecznych celów, według Habilitantki organizacje stosują zasadę decorum, polegająca nie tyle na informowaniu, co przede wszystkim na wpływaniu na wrażenia i emocje odbiorców.

Ostatni rozdział monografii ma charakter empiryczny. Prezentuje wyniki badań powstałych w oparciu o grant NCN, których Habilitantka była kierownikiem.

Ich celem było znalezienie odpowiedzi na pytanie *jak powstawała i tworzyła się komunikacja (w mediach społecznościowych) dotycząca kwestii zrównoważonego rozwoju w przedsiębiorstwach ryzyka technologicznego.*

Sformułowano hipotezę: *branża paliwowo-energetyczna stosuje proaktywne i responsywne podejście do komunikacji na platformie Twitter w obszarze zrównoważonego rozwoju (środowiskowego i społecznego zaangażowania).*

Rozdział rozpoczyna charakterystyka branży paliwowo-energetycznej pod kątem jej wpływu na otoczenie społeczne, ekonomiczne i naturalne (tytuł zawiera także aspekty kulturalne, jednak nie są tu obecne). W oparciu o literaturę przedmiotu Habilitantka przedstawiła rodzaje zarzutów kierowane pod adresem firm wybranej branży, a następnie wykorzystwała studium przypadku dla opisu jednej z krytycznych sytuacji w Polsce. Zwracam tu jednak uwagę na znaczną rozbieżność sposobu i poziomu merytorycznego tego opisu z treścią pozostałej części monografii. Następnie Autorka bardzo umiejętnie dokonała analizy i oceny zmian, jakie pojawiły się w treści komunikatów firm pod wpływem coraz większych nacisków zewnętrznych związanych z niekorzystnymi zmianami klimatycznymi. W szczególności warto odnotować sformułowaną uwagę, że firmy nie poczuwały się do odpowiedzialności za te zmiany kierując dyskurs na negatywne konsekwencje dla gospodarki w ogóle, tym samym przedstawiając się w roli nie podmiotów współodpowiedzialnych, ale pokrzywdzonych.

Ostatni punkt rozdziału opisuje metodykę (nie jak wskazano metodologię) i wyniki badań empirycznych. Podmiotami badań były firmy-liderzy branży paliwowo-energetycznej z listy Platts Top 250. Przedmiotem badań były wpisy (tweety) 50 spółek w 2016 roku. Analiza zebranych danych została przeprowadzona z wykorzystaniem analizy tekstu i przetwarzania języka naturalnego. Ze względu na międzynarodowy charakter badań, zastosowane narzędzia opracowano w 4. językach. W efekcie przeanalizowano 3043 wpisy zidentyfikowane jako zorientowane na zrównoważony rozwój.

Zebrane dane poddano analizie ilościowej pod kątem liczby wpisów, liczby obserwujących, poziomu interakcji. Z punktu widzenia celu badań, najważniejsze wyniki odnoszą się do rodzajów narracji zastosowanej przez firmy. Habilitantka z dużą umiejętnością je zinterpretowała posługując się różnymi technikami analizy, co w efekcie pozwoliło na określenie charakteru komunikacji poprzez medium społecznościowe (Twitter) i jego ocenę. Autorka wskazuje, że ekologia i zrównoważanie pełnią w niej rolę „fasadową”, i nie stanowią elementu budującego wyróżniającego się wizerunek marki czy firmy, Komunikacja jest jednostronna, pasywna, skoncentrowana na samej firmie. Zrównoważony rozwój stanowi raczej *ozdobnik* ze względu na silną presję instytucjonalną. Wykorzystanie kanału w postaci mediów społecznościowych nie wnosi w tym zakresie istotnych zmian. Tym samym przyjęte założenie badawcze nie zostało potwierdzone.

Podsumowując przedstawioną ocenę i uwagi odnoszące się do podstawowego osiągnięcia naukowego uważam, że dr Adriana Paliwoda-Matiolańska posiada szeroką, i pogłębioną wiedzę na temat społecznej odpowiedzialności biznesu, zrównoważonego rozwoju, sektora energetycznego i uwarunkowań instytucjonalnych. Treść monografii świadczy także o jej wysokich kompetencjach badacza, charakter problemu naukowego wymagał bowiem zaprojektowania i przeprowadzenia badań w innowacyjny sposób. Książkę oceniam jako pozycję wnoszącą znaczny wkład w rozwój dyscypliny nauk o zarządzaniu i jakości. Spełniony jest zatem drugi warunek wskazany w Ustawie.

Ocena osiągnięć naukowych bez osiągnięcia podstawowego wraz z aktywnością naukową realizowaną w innych uczelniach

Po obronie pracy doktorskiej dorobek publikacyjny Habilitantki liczy 1 monografię naukową, 10 rozdziałów w monografiach oraz 14 artykułów. Ogólna liczba publikacji jest stosunkowo niewielka (25 pozycje), jednak ważniejszy jest ich wymiar jakościowy. 11 prac zostało opublikowanych w języku angielskim lub francuskim, 1 praca jest notowana w bazie Scopus, 1 posiada IF, 5 z nich powstało we współautorstwie, co dobrze świadczy o umiejętnościach Habilitantki nawiązywania współpracy i prowadzenia wspólnych badań. Tematyka publikacji w pełni wpisuje się w jej zainteresowania i obszary badawcze.

Liczba cytowań publikacji Habilitantki wynosi 436, indeks h 6. Podkreślam, że 1 praca jest cytowana w Web of Science i 1 w bazie Scopus, osiągając liczbę cytowań odpowiednio 10 i 8. Natomiast liczba punktów MNiSW od 2007 do 2022 roku wynosi ogółem 378, w tym wkład indywidualny Habilitantki 292,5 punktów. Tym samym wyniki bibliometryczne należy ocenić jako bardzo dobre.

Dr Adriana Paliwoda-Matiolańska aktywnie uczestniczyła w 23 konferencjach, w tym 13 międzynarodowych i 10 o zasięgu krajowym (dane opisujące te osiągnięcia w pkt. 5 i Załączniku nr 4 Skoroszyt 1 nie są spójne). Konferencje międzynarodowe w większości odbyły się poza Polską (Chorwacja, Hiszpania, Indonezja, Kanada, Niemcy), na których Habilitantka wygłosiła referaty, a także pełniła rolę panelistki. Warto podkreślić, że wybór konferencji zarówno pod względem tematyki jak i rangi świadczy o dużej świadomości naukowej dr Adriany Paliwody-Matiolańskiej. Tytuły wystąpień w zdecydowanej większości dotyczyły CSR, sektora energetycznego i uwarunkowań instytucjonalnych.

W 2013, 2014 i w 2016 roku dr Adriana Paliwoda-Matiolańska odbyła 4 zagraniczne staże naukowe (7-12 dni; Nigeria, KE, Norwegia, Kanada), których cel był ściśle związany z obszarem badawczym Habilitantki tj. zrównoważonym rozwojem, sektorem energetycznym, regulacjami prawnymi.

Podkreślam także udział dr Adriany Paliwody-Matiolańskiej w postępowaniach awansowych realizowanych na Uniwersytecie w Madrycie (Hiszpania). Pełniła funkcję recenzenta 3 prac doktorskich. Poziom umiędzynarodowienia jej aktywności naukowej oceniam jako ponad przeciętny.

Habilitantka posiada także doświadczenia jako recenzentka artykułów dla wydawnictw polskich (19 opinii) i międzynarodowych (5 opinii), projektów Horizon finansowanych przez UE. W 2013 i 2017 roku była członkiem zespołu ekspertów oceniających wnioski w ramach konkursów NCN (Sonata, Preludium i Opus).

Po uzyskaniu stopnia doktora, Habilitantka kierowała projektem z konkursu NCN nt. instytucjonalizacji wzorców zrównoważonej produkcji w branży paliwowo-energetycznej. Nie wskazano jednak rodzaju konkursu oraz czasu jego trwania. Pełniła funkcje wykonawcy i członka 5 projektów zrealizowanych w macierzystej uczelni, a obecnie w dwóch, spośród których w jednym pełni funkcję kierownika (*Zrównoważony rozwój a dyskurs w mediach społecznościowych w branży paliwowo-energetycznej na przykładzie Twittera*).

W tym miejscu zwracam uwagę na punkt 10 Autoreferatu. Brak uczestnictwa w gremiach krajowych i międzynarodowych organizacji naukowych i towarzystw oceniam jako pewne zaniedbanie ze strony Habilitantki biorąc pod uwagę jej zaangażowanie naukowe, społeczne, a także wiedzę i szerokie międzynarodowe kontakty.

Podsumowując tę część recenzji uważam, że dr Adriana Paliwoda-Matiolańska w okresie po uzyskaniu stopnia doktora, wykazała się znaczną aktywnością w obszarze naukowym i publikacyjnym. Podkreślam również szeroką i różnorodną współpracę międzynarodową. W mojej ocenie w całości wypełnia wymagania punktu trzeciego Ustawy.

Ocena końcowa wniosku

Reasumując przedstawione powyżej elementy oceny stwierdzam, że dr Adriana Paliwoda-Matiolańska spełnia warunki wskazane w Ustawie dla kandydata do stopnia doktora habilitowanego. Jej osiągnięcia posiadają znaczny wkład w rozwój nauk o zarządzaniu i jakości, dobrze świadczą o jej aktywności naukowo-badawczej, szerokiej i różnorodnej współpracy międzynarodowej oraz wysokim zaangażowaniu we współpracę z podmiotami otoczenia.

W pełni popieram wniosek dr Adrian Paliwody-Matiolańskiej o nadanie jej stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauk o zarządzaniu i jakości.

Ewa Frądzianka